

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Ware kerk en echte gelovigen

Het synodebesluit over 'Gasten bij het heilig avondmaal' (2)

Ongeschreven regel ten aanzien van gasten in de eredienst was lange tijd: als zij geen belijdend lid van een zusterkerk (in binnen- of buitenland) zijn, kunnen zij niet aan de viering van het avondmaal deelnemen.

E.A. de Boer ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - E.A. de Boer	
Gasten bij het heilig avondmaal (2)	185
<i>Meditatief</i> - E. Brink	
Ingrijpend	189
<i>Wandelen met God</i> - J.T. Oldenhuis	
Voeten vegen svp!	190
<i>Achtergronden (woord)</i> - A. Cappellen	
De dagen van Genesis	192
<i>Achtergronden (weerwoord)</i> - E.A. de Boer	
De dagen van Genesis	195
<i>Van binnen naar buiten</i> - A.S. van der Lugt	
Naar binnen of naar buiten?	196
<i>Voetnoten (1)</i> - B. Kamphuis	
Een in waarheid	200
<i>Liedboek</i> - J. Smelik	
Lied 'Een engel zegt Maria aan'	201
<i>Voetnoten (2)</i> - E.A. de Boer	
Wel stil, niet stiekem	203

Kerkformaties met ruimer toelatingspraktijk hebben, zeiden we, een open avondmaal. Waarom? Omdat daar de intentie van de gast beslissend is en geen ambtelijk toezicht kan plaatsvinden.

De generale synode te Amersfoort sprak anno 2005 uit dat een kerkenraad zulke gasten onder voorwaarden kan toelaten. Artikel 60 van de kerkorde is geen verhindering. Daar spreken we alleen over a. de weg van openbare geloofsbelijdenis voor doopleden en b. het ontvangen van leden met een attestatie.

Artikel 28 NGB

Een nuchtere vaststelling: tekst en historie van artikel 60 tonen aan dat het gewoon niet over gasten uit andere kerkformaties gaat. Toch hebben we lange tijd er wel uit afgeleid: dit artikel geeft een principe voor avondmaalsviering aan, nl. belijdenis van het geloof én kerkelijke eenheid. Je zou kunnen zeggen: de ongeschreven regel (wie geen lid is kan niet toegelaten worden) was de praktische toepassing op het avondmaal van een *strikte uitleg van de belijdenis*

aangaande de kerk. We wilden ernst maken met de belijdenis over de kerk die in waarheid één moet zijn. Niemand mag zich van de kerk afzijdig houden. In de ronde woorden van art. 28 NGB: 'Daarom moet ieder zich bij haar voegen en zich met haar verenigen'. Wie zich niet bij de kerk zoals de Here die vergadert aansluit, toont zich ongehoorzaam aan het gebod tot eenheid. Die overtuiging stolde in de ongeschreven regel: wie zich niet door belijdenis bij de kerk voegt, *kán* niet tot het avondmaal worden toegelaten. Daarom konden we gemakkelijk art. 60 van de kerkorde zo lezen: 'alléén' hen die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer gedaan hebben. Wie zich niet bij de kerk voegt, onderhoudt de belijdenis op het punt van art. 27-29 niet.

glashelder zijn over *béide aspecten:* het geschenk van geloofsherkenning én de gave van de concrete kerk van de Heer

Bovendien belijden we in art. 29 dat de ware kerk aan drie kenmerken gekend wordt. En daar hoort de zuivere bediening van het avondmaal én de onderhouding van de kerkelijk tucht bij. Hoe blijft het avondmaal heilig en de tucht gezond, als iemand wordt toegelaten die niet onder opzicht en tucht van de ambtsdragers staat? Als een gast in de eredienst het avondmaal niet meevierde, voelden we wel de pijn van kerkelijke gescheidenheid. Dat moet dan maar zo zijn, dachten we.

Het rapport bij het synodebesluit raakt deze achtergrond aan. Ik lees: 'De heersende mening was dat je geen avondmaal kunt vieren met mensen uit kerken waarmee wij geen kerkelijke gemeenschap oefenen'. Even verder: 'Bij de vraag naar gasten aan het avondmaal speelt de kerkvisie een belangrijke rol'. Als de visie op de kerk zo'n belangrijke rol speelde, wat is er dan veranderd?

Gelovigen buiten

We vinden die verantwoording in het synode-rapport onder het kopje 'Gelovigen buiten de kerk'. Joh. Hoorn leerde: leden van andere kerken kunnen geen gelóvigen genoemd worden. Dat verwierp de synode te Heemse (1984): 'Het werk van Christus in de vergadering van zijn kerk wordt door ds. Hoorn op onverantwoorde wijze versmald. Christus is door zijn Woord en Geest in zijn voortdurende arbeid breder bezig dan zij dikwijls kunnen opmerken'. En de volgende synode voegde daaraan toe: 'De inlijving bij Christus door waar geloof (antw. 20 HC) en de inlijving in de christelijke kerk (antw. 74 HC) zijn niet dezelfde zaak óf één werk van de Here'. Deze twee lijnen leiden tot de gevolgtrekking: 'In deze uitspraken wordt gezegd dat

er gelovigen buiten onze kerken kunnen zijn. Wij hebben te maken met gasten die zich als gelovigen gedragen (...), die met ons belijden dat Christus voor de zonden is gestorven en die samen met ons zijn sterven willen gedenken tot versterking van het geloof.

Volgens mij gaat men hier een wissel over. In antwoord op ds. Hoorn spraken synoden over de breedte van Christus' werk. Hij vergadert de zijnen, zo geloven we. Hij is daarmee ook in kerken bezig waar nog veel te wensen overblijft. Nu wordt het accent naar de *individuele gelovige* verlegd. Over hem/haar worden prachtige dingen gezegd, maar het gebeurt wel wat makkelijk. Waarom dan toch zulke forse voorwaarden? Het is wat kerkleer betreft kort door de bocht. Natuurlijk zijn er gelovige mensen buiten de Gereformeerde Kerken! Dat wisten we voor ds. Hoorns dwaling ook al. Wat we niet wilden was de leer over de kerk verwateren uit liefde voor de christenmens op een anders-kerkelijk spoor.

Waarom maak ik daar zo'n punt van? Omdat veel kerkleden herkenning van geloof van meer belang vinden dan de eenheid van de concrete kerk. Het moet ons genoeg zijn als iemand van harte de Here liefheeft. Die houding kan presie op de kerkenraad geven: waarom moeilijk doen over de kerkorde, over toelating onder voorwaarden? Wees toch blij dat een christen met ons het feest van Christus wil meevieren! Mijns inziens moeten we glashelder over *béide aspecten* zijn: het geschenk van geloofsherkenning én de gave van de concrete kerk van de Heer. Om niet bij een volledig open avondmaal uit te komen.

Feest met verdriet?

De vervolgvraag in het rapport is: 'Is de kerkelijke verdeeldheid zo doorslaggevend dat zo iemand beslist geen avondmaal in de kerken zou kunnen vieren?' Het antwoord wordt niet uitgespeld, maar moet haast wel 'nee' zijn. Niet doorslaggevend. Eerst wordt genoteerd hoe erg verdeeldheid is. En er volgt in een citaat (van wie?): 'Het is niet ons avondmaal. Het is de tafel des Heren (1 Kor. 10:21). De Here Jezus Christus wil dat al de zijnen één zijn'. Goed, ook bij toelating van een gast 'komt de verdeeldheid scherp naar voren. En die verdeeldheid moet ook besproken worden'. En verder? Verder komt het rapport niet.

Het antwoord op de opgeworpen vraag zal zo iets moeten zijn als: we moeten wel samen het verdriet om de verdeeldheid uitspreken, maar die verdeeldheid hoeft geen scheiding aan het avondmaal te betekenen. We vieren samen het feest van Christus' leven uit de dood, maar zijn tegelijk verdrietig over de gescheidenheid (ook al is die aan tafel even weg). Het lijkt erop dat de leer aangaande de kerk gehandhaafd is in het verdriet om de gescheidenheid, terwijl het bij de toelating vooral om het persoonlijk geloof van de gasten draait.

Ik stoor mij aan een zin als 'het is niet ons avondmaal'. Natuurlijk niet. Maar het avondmaal is ook niet van alle kerkformaties samen. Het is van Jezus Christus die óns - in de kerk waar Hij ons samenroept - beveelt de maaltijd tot zijn gedachtenis te vieren. Daarom hebben gereformeerde kerkenraden zorgvuldig willen zijn in toelating. Het avondmaal was niet gesloten, wel *besloten*.

Echt kerk

De leer van de ware kerk in art. 27-29 NGB is nooit bedoeld om te zeggen: *wij* alleen zijn de ware kerk, en dus zijn alle andere formaties vals. Het is toepassing van bijbeltaal: tegenover de ware Herder staan de valse, onbetrouwbare huurlingen. Er is ware, maar ook valse profetie. 'Waar' is geen hoogmoedige pretentie, maar gave van Christus die zijn kerk in alle waarheid leidt. Hoe impopulair de uitdrukking 'ware kerk' ook is, een gereformeerd mens zal het nooit opgeven dat de kerk ook echt kerk moet willen zijn. 'Maar wij bedoelen dat men *het lichaam en de gemeenschap* van de kerk moet onderscheiden van alle sekten, die beweren dat zij de kerk zijn' (art. 29).

Wat is er in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt veranderd ten aanzien van de belijdenis over de kerk?

1. Het onderscheid tussen kerk en sekte, tussen ware en valse kerk is minder eenvoudig dan het in de 16e eeuw lag. In een complexe wereld van 'tien keer gereformeerd' (met dezelfde kerkelijke papieren) zijn meer nuances. In de slotzin van artikel 29 zou ik het ene woord 'gemakkelijk' nuanceren. Voor die *complexiteit* hebben we meer oog gekregen. Zodat we minder makkelijk de belijdenis van art. 27-29 toepassen door aan te wijzen wat je concreet van welke kerk of groep moet zeggen.
2. We kregen oog voor de uitwassen van een te strikte toepassing van de artikelen van de kerk (Joh. Hoorn). Tegelijk hebben we een poosje na de synode te Arnhem (1981) andere kerken in minder forse taal aangesproken. Er groeide door Gods goedheid iets van *toenadering* tot de Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde Kerken. Blijdschap over contact en herkenning geeft ruimte om waar te maken wat Heemse (1984) bedoelde: bewonderen van de vergadering van zijn kerk door Christus, ook daar waar nog geen meerdere eenheid gevonden is.
3. Christenen beseffen nu hoezeer zij een minderheid in de samenleving worden. Dan ben je extra blij met de *geloofsontmoeting met medechristenen*. In uitstraling, openheid en gebed blijken we nog wat te kunnen leren van christenen van evangelische huize. Dit alles heeft de leer over de kerk niet veranderd, maar wel minder in het middelpunt gesteld. De Heer Jezus Christus verenigt in zijn persoon christenmensen. Zo niet in de

kerk, dan toch al wel in een ontmoeting. Dat leidt ertoe dat er extra blijdschap is wanneer we op zondag wel (een keer) sámen naar de kerk gaan en onder het Woord zitten. Dan is het natuurlijk dat er ook verlangen groeit het avondmaal te delen.

De kerk als lichaam

Nu dreigt het gevaar dat we de artikelen 27-29 maar vergeten, omdat die moeilijk toepasbaar lijken. Dat wilde de synode te Amersfoort niet. Vandaar de nadruk op dienstbaarheid aan de opbouw van het lichaam van Christus als voorwaarde bij de toelating van een gelovige gast. Vandaar het commentaar in het rapport over het verdriet om de verdeeldheid. Mooi bedoeld, maar wat ik mis is een steviger doordenking van het vraagstuk van gasten *vanuit de leer over de kerk en die over het avondmaal*. Daar wil ik wat aanzetten voor geven. Voor het gesprek naar de ene en de andere kant. De ene, evangelische kant: broeders en zusters die Amersfoort te strak zullen vinden en een open avondmaal wensen. De andere, radicale kant: zij die menen dat de leer over de kerk verwatert.¹⁾

wat is er in de GKv veranderd ten aanzien van de belijdenis over de kerk?

Wat zegt dat prachtige bijbelse beeld van de kerk als 'het lichaam van Christus'? Meer dan een beeld: de manier waarop Christus werkelijk Hoofd van zijn kerk is, namelijk doordat de kerk zijn lichaam - persoonlijk instrument - op aarde is. Bedoelen we de *wereldwijde kerk* die in de dogmatiek wel het 'mystieke lichaam van Christus' heet, óf de plaatselijke openbaring daarvan in de concrete gemeente? Laten we bij de katholieke of wereldwijde kerk beginnen, zoals ook art. 27 NGB doet. Dat is de kerk, 'een heilige vergadering van ware gelovigen, die al hun heil verwachten van Jezus Christus'. Als Jezus in alle eeuwen en landen mensen in zijn kerk bijeenbrengt, mag de kerk in katholieke zin ook het lichaam van Christus heten (ook al wordt dit in art. 27 nog niet zo gedaan). De algemene kerk krijgt vervolgens gestalte in elke gemeente ter plaatse. Daar roept de ware Herder concreet. Hij brengt er de schapen samen in die specifieke schaapskooi van de ene kudde.

Zijn lichaam worden

In de verbinding van kerk en avondmaal komt het accent op de *plaatselijke gemeente* als het lichaam van Christus te liggen. In het avondmaal geeft Christus zich aan de zijnen, zoals Hij zijn lichaam aan het kruis gegeven heeft. Zij ontvangen lichamelijk in brood en wijn wat Hij ons van zijn leven geven wil. Door waar geloof, gevoed aan de tafel, worden wij in Christus ingelijfd. In die weg maakt de Geest

de leden van Christus' gemeente tot één lichaam. Je mag ook zeggen: in die weg vormt de Geest de leden van de kerk tót de eenheid van het lichaam van Christus! Prachtig hoe hetzelfde beeld *twee werkelijkheden* aanduidt. In het avondmaal geeft Christus in het brood en de wijn ván zijn lichaam (leven). Door het samen ontvangen van het lichaam en bloed (leven) van Christus vormt de Geest ons tót het lichaam, waarin Christus nu gestalte aanneemt op aarde. Dát is de heilswerkelijkheid van de plaatselijke, ene gemeente die het avondmaal viert. En vanuit die werkelijkheid op elke plaats mogen we weer de wereldwijde eenheid van Christus' kerk belijden. Maar de belijdenis gebruikt het beeld en de realiteit van Christus' lichaam in de kerkleer alleen voor de concrete gemeente. Ieder moet zich bij de kerk voegen 'als leden van eenzelfde lichaam' (art. 28). En 'het lichaam en de gemeenschap van de ware kerk' moeten we onderscheiden van allerlei dat zich 'kerk' noemt (art. 29).

Mijn stelling is dus: *de heilswerkelijkheid van de kerk als lichaam van Christus komt het sterkst uit in de plaatselijke gemeente die het avondmaal viert. Daar krijgt de eenheid van Christus' lichaam het mooist gestalte.*

Christenkenmerken

Mijn voorstel is aan te haken bij de confessionele notie van de gelovigen, zoals alinea 3 van art. 29 spreekt. Ik weet wel: het gaat daar over leden van de kerk. De bedoeling is te zeggen: je mag jezelf en anderen als leden van de echte kerk herkennen. Huichelaars worden in hun geweten aangesproken. Er wordt een prachtig profiel getekend: christenen zijn te kennen aan het geloof en de aanneming van Christus als unieke Heiland. Aan het ontvluchten van zonde, het najagen van gerechtigheid, de liefde voor God en de naaste. 'Zij nemen voortdurend hun toevlucht tot het bloed, de dood, het lijden en de gehoorzaamheid van de Here Jezus, in wie zij vergeving van zonden hebben door het geloof in Hem'. Dat is geloofstaal die zich als het ware naar de viering van het avondmaal uitstrekt.

wat mooi als je andere christenen in het geloofsprofiel herkent!

Vandaag leren we zien: de bedding van Christus' kerkvergadering is breder dan de concrete kerkformatie waarin Hij ons roept. Dan mogen we bij art. 29, 3e alinea, ook zeggen: wat mooi als je andere christenen in het *geloofsprofiel* herkent! Kerkelijke herkenning en toenadering is het mooist. Daarom heten we leden van verwante kerken welkom. Maar geloofsherkenning is een mooi begin; een begin ook van verlangen naar ontmoeting in de eenheid van de kerk. En ja, dan kan het goed zijn zulke gasten

de broederhand te reiken door hen welkom te heten aan het avondmaal.

De ware kerk van Christus kan niet zo vastliggen als de heipalen onder het kerkgebouw en als de up-to-date ledenlijst. Van K. Schilder leerden we: het proces van vergadering van de kerk door Christus is vol dynamiek. In die dynamiek, zoals wij die vandaag menen te mogen zien, is ruimte om ook in kerkelijke zin van herkenning van mede-christenen te spreken. De ware kerk is immers deel van het nieuw Jeruzalem in aanbouw.

Gastleden

Toch meen ik dat enige nuchterheid op z'n plaats is. Alsof wij ongestvrij zijn als we niet elke gast royaal tot het avondmaal toelaten. Niet elke 'gast' in de kerkdienst is direct ook gast van de gemeente. Hij/zij kan ook toevallig te gast zijn bij iemand. Goed, we vieren het avondmaal in een publieke eredienst. Waar door het formulier de uitnodiging van Christus klinkt. Maar dat is geen reden om te concluderen: 'Als Christus roept, wie zijn wij dan om toegang te weigeren'. Het avondmaal is en blijft een *besloten* vieren. Het is ook niet ongestvrij dat we de doopleden niet zonder meer toelaten.

We moeten de leer van avondmaal en kerk dichtbij elkaar houden. In het avondmaal komt de kerk aan het licht. Christus geeft zijn lichaam in brood en wijn en tegelijk maakt Hij ons door zijn Geest tót zijn lichaam. Dat is het wonder van het heil in de plaatselijke gemeente. Het samenleven als gemeente wordt verzoend en verdiept in de maaltijd van de Heer. *De gast moet op een of andere wijze een plaats in dát lichaam innemen.* Daarom zou ik het liefst de vraag naar toelating toespitsen op hen die als gast op weg zijn om lid te worden. 'Gastleden' van het lichaam.

De vraag die ik de volgende keer wil aansnijden is: moet een kerkenraad in het geval van regelmatige gasten misschien eerder tot deelname aan het avondmaal uitnodigen dan op de vraag om toelating te wachten?

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

¹ Zie P. van Gurp, 'Afscheid van de belijdenis over de kerk', in *Reformanda* 15 (2 nov. 2005), 424v; en 'De belijdenis naar de Schriften over de kerk', id. (9 nov. 2005), 433v. Door middel van citaten uit Joh. Francke, *De kerk en het sociale vraagstuk*, keert de auteur zich tegen de 'historische uitlegging' van de belijdenis.

Ingrijpend

Maar jou, Israël, mijn dienaar,
Jakob, die ik uitgekozen heb,
nakomeling van Abraham, mijn vriend,
jou die ik heb weggehaald van de einden der aarde,
die ik van haar verste uithoeken terugriep –
jou zeg ik: Jij bent mijn dienaar,
jou heb ik gekozen, ik heb je niet afgewezen.
Wees niet bang, want ik ben bij je,
vrees niet, want ik ben je God.

*Ik zal je sterken, ik zal je helpen,
je steunen met mijn onoverwinnelijke rechterhand.*

(Jesaja 41:8-10)

E. Brink ■

Kijk niet angstig rond, hier is mijn hand! Ook in die dagen heerst er angst onder het volk. En dat is begrijpelijk. Als je zo'n wurm bent in zo'n kolosale wereldgeschiedenis. Van de bodem geveegd in je eigen land. Versleept naar een vreemd land. Zou je dan niet gerust zijn als de Schepper van het heelal je de hand reikt! Zou dat de angst niet wegnemen? Niet echt. Want Gods eigen volk had Hem van de hand gewezen.

God komt uit eigen vrije beweging hun tegemoet. Verrassend ingrijpend: wees niet bang, Ik ben je God. 'Wees niet bang', dat is een refrein in de Bijbel. Niet bang zijn, want Ik ben met je! Ik reik je mijn hand. Die grote en machtige hand van God. Die hand waarmee Hij zulk groots werk geleverd heeft in zijn schepping. Die hand waarmee Hij de wereld regeert. Die hand reikt Hij. Met dezelfde hand waarmee Hij de wereldgeschiedenis stuurt, met diezelfde hand stuurt Hij ook de geschiedenis van één volk, of één persoon. Veelbelovend klinkt het: Ik zal je sterken, Ik zal je helpen, Ik zal je ondersteunen.

God begint waar wij ook vaak mee beginnen: sterkte! Alleen God wenst geen sterkte, Hij belóóft sterkte. Als God zegt 'sterkte', dan is het er. Dan reikt Hij zijn hand, om je aan Hem op te trekken. Om daar vervolgens kracht uit te putten. Nieuwe energie, wie zou dat niet willen? Iedereen raakt een keer op. Maar die nieuwe kracht krijg je door je leven in Gods hand te leggen. In gespannen verwachting van wat Hij met je gaat doen.

Ik help je... Hij biedt de helpende hand. Zoals een moeder de hand van haar kind vasthoudt bij het schrijven van de eerste brief. Of zoals iemand een blinde bij de arm neemt om over te steken. Bij het helpen staat Hij naast je. Wanneer God verlossend ingrijpt, haalt Hij je lang niet altijd plotsklaps uit alle moeite en problemen. Maar Hij helpt je erdoorheen. Hij belooft Zichzelf telkens weer.

Ik ondersteun je... Om dat te kunnen moet God diep afdalen. Zelfs tot in de diepste misère die je maar beleven kunt. Om te ondersteunen moet Hij dieper gaan dan wij. Hoe diep wij ook zijn gevallen, hoe zwaar wij ook onszelf zijn tegengevallen, Hij moet nog altijd onder jou zijn om je op te vangen.

En bedenk bij dit alles: het is zijn heilrijke of rechtvaardige hand. Je komt goed terecht. Je komt ermee tot je recht. Met zijn rechterhand doet God verlossende ingrepen. Zijn rechterhand doet grote dingen. Zijn rechterhand heeft grote kracht. Dat heeft Hij ruimschoots bewezen toen Hij met zijn rechterhand de verlossende greep deed. God reikte heel zijn wereld de hand. De uitgestoken hand van God, waarmee Hij zijn eigen Zoon naar de wereld zond. Een wereldwijde missie, bewogen door de liefde die alle angsten uitdrijft. En wat was ook alweer het eerste wat de hemelkoeriers zeiden? Wees niet bang, want Immanuel is geboren.

Ds. E. Brink is predikant van de Gereformeerde Kerk te Waddinxveen

Voeten vegen svp!

wandelen met God

J.T. Oldenhuis ■

Het orgel was stil gevallen. De stoet van de broeders der vooraanzitting kwam binnen. Het geroezemoes in de kerk smolt weg. Alles ging zoals altijd. De laatste man van de stoet kreeg een hand van de voorlaatste. Ze knikten elkaar haast onmerkbaar toe. Er was haast niemand die er op lette. Ieder wist immers al wel dat het altijd zo ging.

Maar toen ging het ineens even anders: de dominee stapte niet de preekstoel op, maar ging voor de preekstoel staan. Nee, hij boog zich voorover en legde daar wat neer op de grond. Pas toen zagen de mensen wat hij onder de arm had meegenomen: een matje. Een doodgewoon deurmatje. Hij had het op het allerlaatste moment zo uit de keuken van huis meegenomen. Ze hadden in de kerkenraadkamer nog wel even gevraagd, wat hij daarmee van plan was. Zul je wel zien, had hij gezegd. En nu legde hij dat domme matje voor de preekstoel neer. Hij streek het nog wat glad en toen ging hij de preekstoel op. Niemand begreep er iets van. Hij legde ook niets uit. Wat wilde hij er mee?

Onze Vader

Er gebeurde niets bijzonders. Er werd gezongen. Er werd gepreikt. Het matje raakte al vergeten. "Aan de orde van behandeling is zondag 46", zei de dominee. En ook dat was geen aankondiging die ook maar iemand deed opveren. De zondag werd gelezen. "Waarom heeft Christus ons geboden God aan te spreken als: Onze Vader? En: "Waarom wordt hieraan toegevoegd; die in de hemelen zijt?" De antwoorden in de gebeeldhouwde zinnen van de Heidelbergse catechismus vermochten niet veel mensen te boeien: de meeste ouderen kenden de woorden nog wel uit hun hoofd van vroeger; voor hen bevatte het antwoord niet veel nieuws. Voor veel jongeren waren het klanken van een voorbijgeen eeuw. De preek begon. Het ging over de nabijheid van God. Het kinderlijk vertrouwen dat uitgangspunt mag zijn, moet zijn zelfs van elk gebed. Het wonder van God die men-

sen toelaat tot zich zelf, zoals een vader bereikbaar is voor zijn kinderen. Prachtige woorden werden erover gezegd, tere beelden rolden van de preekstoel. Wij mogen naar God gaan als naar een vader. Hij roept ons als zijn kinderen. Hij ontvangt ons als de vader in de gelijkenis zijn verloren zoon. Hij heeft het beloofd. En dus mogen we nu langs de trappen van zijn beloften opklimmen naar de troon van God. Christus heeft het geboden. In de schelp van dit gebod schuilt de parel van de belofte. Breed werden de psalmen geciteerd, die indrukwekkende voorbeelden van kinderlijk vertrouwen waarmee mensen tot God naderden. Je kon wel merken dat de dominee nog eens een keer weer bij zijn voorstudie het mooie boekje van H. Westerink, Roep Mij aan, gelezen had. Hij kon dat rustig doen zonder betrappt te worden op plagiaat. Want het kleine boekje was meer dan twintig jaar geleden verschenen en dat is, hoe kort ook, lang genoeg om vergeten te zijn.

Die in de hemelen zijt

Waarom worden die woorden er aan toegevoegd, vraagt de catechismus wel heel prozaïsch. Ja, ze staan er toch eigenlijk wel heel opvallend bij. Het is een afgesloten formule geworden, maar zo heeft Jezus ze zeker niet bedoeld. "Die in de hemelen zijt": ze klinken zo plechtig. Komt dat misschien ook door dat meervoud: hemelen? In de nieuwste vertaling staat het wat simpeler: Onze Vader in de hemel. Maar dan nog benadrukken ze een afstand. De hemel, dat is de woonplaats van God, dat is ver weg, dat staat boven alles en iedereen. En de afstand daarheen is van Sydney net zo ver als van Pieterburen. Het is de volstrekte verhevenheid van de God die hoog troont en alles overziet, die een ontoegankelijk licht bewoont. Deze woorden markeren de absolute grens die er bestaat tussen hem en ons. Hij de almachtige, de eeuwig levende God, voor alles aan bestaat hij, boven allen is hij, na alles zal Hij er nog zijn. Majesteit, luister, glans en glorie zijn nog maar een paar woorden van de vele die gebruikt worden om zijn superioriteit aan te duiden, zonder die ooit adequaat te kunnen omschrijven. Mensen vallen voor hem neer in de bijbel, zijn diep onder de indruk, durven haast niet dicht naar hem toe te gaan. Indrukwekkend zijn de verschijningen van deze grote God. De donder van de Sinai dreunt

de hele bijbel door. Wie is in staat hem te ontmoeten? En weer rolden de vele citaten van de preekstoel, want de bijbel staat vol met betuigingen van diepe eerbied, grote afstand, kinderlijk ontzag, onmacht, verlegenheid en diep respect tegenover deze God. Over deze Vader moet niemand aards denken. En tegelijk betekent zijn verhevenheid dat je echt alles van hem kunt verwachten wat je als mens nodig hebt, met je hele hebben en houden. Het is eigenlijk onvoorstelbaar.

Eindelijk het matje

Toen was de preek uit. Er was eigenlijk helemaal niets nieuws gezegd. Alles was al bekend. Is dat niet vaak het geval met goede preken? "Amen", zei de dominee. Het was een streep onder zijn woorden. Hij hield zich maar aan die gewoonte, ook al was al heel vaak gezegd, dat dat woordje in zijn mond na de preek weinig functie had: een streep zetten onder eigen woorden, dat heeft uiteraard niet veel zin. Maar toen kwam hij van de preekstoel af. Hij ging op het matje staan. En de mensen rekten hun halzen, want ze konden het nauwelijks goed zien van achter uit de kerk. Hij veegde zijn voeten. En daarmee wilde hij duidelijk maken wat er in zondag 46 stond, zei hij. En tegen de kinderen zei hij: Jullie mogen altijd weer thuis komen, dat weet je. Zo zijn je vader en je moeder. Zelfs als je een keer iets hebt uitgehaald, wat niet door de beugel kan. Dan nog is jouw huis je thuis en daar hoor je. Daar mag je naar toe en daar moet je naar toe. Zo is het nu ook met God, die zich vader wil laten noemen. Daar mag je naar toe en daar moet je naar toe, altijd weer. Maar als je zo maar komt binnen rennen, stuurt je moeder weer terug: veeg eerst je voeten! zegt ze dan. En zo is het nu ook met God: je kunt niet zo maar komen binnen rennen, je moet wel weten wie hij is. Je moet je voeten vegen. En toen stond die dominee daar zijn voeten te vegen op het matje en hij zei: dat staat nu in zondag 46 en dat moet iedereen maar onthouden

Eerbied

Er wordt gebeden, veel en vaak. Heel persoonlijk en ook in het openbaar. Op vergaderingen en in kerken. Er wordt aangedrongen op vrijmoedigheid. Jongeren gaan in jeugddiensten voor. Het moet vooral gewoon zijn, spreektaal, omgangstaal: heeft God niet gezegd onze vader te willen zijn? Nou dan! Soms hoor je dat er naar woorden wordt gezocht: uuh... uuh... Voor sommigen is dat nu juist een bewijs van het echte. Soms krijg je de indruk dat God niet verder weg is dan de buurman of de voorbijganger op straat. En dat je hem haast wel aan de knopen van zijn jas kunt draaien. We lopen zo maar even binnen en bellen nauwelijks aan. We droppen onze boodschap en dat is het dan. De voeten worden niet meer geveegd. Ja, kinderlijk vertrouwen mag het begin zijn, maar

kinderlijke eerbied moet ook het begin zijn. En we zouden niet aards denken over zijn hemelse majesteit. Diepe indruk, groot ontzag, verering, bewondering, verwondering en tienduizend maal tienduizenden en duizend maal duizenden zijn de stemmen die zijn grootheid uitbazuinen en dan is het nog niet genoeg.

Wat zegt zondag 46 het eigenlijk goed en zuiver en simpel.

Wat is die catechismus toch to the point.

Wat heeft Jezus het ons toch duidelijk geleerd in die paar woorden.

Kinderlijk ontzag en kinderlijk vertrouwen want God is zo dicht bij.

En niet aards over hem denken, want hij is zo veel groter dan wij kunnen zien.

*Wie is het, die zoo hoog gezeten,
Zoo diep in 't grondeloze licht,
Van tijd noch eeuwigheid gemeten
Noch ronden, zonder tegenwicht
Bij zich bestaat, geen steun van buiten
Ontleent, maar op zich zelve rust?*

*Dat's God. Oneindig eeuwig Wezen
Van alle ding, dat wezen heeft,
Vergeef het ons ; o nooit volprezen
Van al wat leeft, of niet en leeft,
Nooit uitgesproken, noch te spreken;
Vergeef het ons, en scheldt ons kwijt
Dat geen verbeelding, tong, noch teken
U melden kan. gij waart, gij zijt
Gij blijft de zelve.*

*Gij zijt alleen dan die Gij zijt,
U zelf bekent en niemand nader.
U zult te kennen, als Gij waart
Der eeuwigheden glans en ader;
Wien is dat licht geopenbaard?
Wien is der glansen glans verschenen?
Dat zien is noch een hoger heil
Dan wij van uw genade ontlenen;
Dat overschrijdt het perk, en peil
Van ons vermogen. wij verouden
In onzen duur; gij nimmermeer.
Uw wezen moet ons onderhouden.
Verheft de Godheid: zingt haar eer.*

*Heilig, heilig, noch eens heilig,
Driemaal heilig: eer zij God.
Buiten God is 't nergens veilig.
Heilig is het groot gebod.*

(Uit Joost van den Vondel, Lucifer)

Ds. J.T. Oldenhuis is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Helpman

De dagen van Genesis

Moet het eerste hoofdstuk van Genesis gelezen worden als een literair ingeklede vertelling waarbij de scheppingsdagen gezien moeten worden als een kader dat ontleend is aan de Joodse sabbatsweek, of geeft dit hoofdstuk een verslag van wat God in zes dagen scheppend tot stand heeft gebracht? Dat is de vraag die de laatste tijd van verschillende zijden¹⁾ naar voren is gebracht en de afgelopen weken ook door dr. E.A. de Boer in dit blad is besproken. De Boer reageerde o.a. op een artikel op de site 'Gerefomeerdblijven.nl' waarin de zogenaamde kaderopvatting als onschriftuurlijk werd afgewezen. Volgens De Boer ten onrechte. In dit artikel richt ik mij vooral op wat De Boer zelf te berde brengt. Voor een uitvoeriger bespreking van de kaderopvatting verwijs ik de lezer naar genoemde site.²⁾

A. Cappellen ■

Volgorde of vertelorde

Er wordt wel eens beweerd dat het aanvaarden van de kaderopvatting, namelijk dat het in Genesis 1 niet gaat om een volgorde, maar om een vertelorde, ertoe leidt dat men uiteindelijk niet meer overhoudt dan de kennis dat God de hemel en de aarde heeft gemaakt, maar dan niet meer weet hoe Hij alles geschapen heeft. Deze stelling wordt door De Boer bestreden. Volgens hem gaat het in Genesis 1 meer om de orde dan om de chronologie. En deze orde blijft ook bij het aanvaarden van de kaderopvatting overeind staan.

De Boer beschrijft hoe na de eerste scheppingsdagen de aarde niet meer woest is en hoe God na het tweede drietal scheppingsdagen de aarde ook bevolkt. Hij schrijft dan: "God brengt *al scheppend* orde aan op aarde! Wat mooi: na de scheiding van de elementen en het scheppen van voorwaarden voor groei is de aarde *niet meer* woest, maar vruchtbaar (de *eerste drie* dagen). Na de schepping van de hemellichten, vissen en vogels, landdieren en mens is de aarde *niet meer* leeg, maar vol leven (de *vierde* tot en met de zesde dag)" (curs. A.C.).³⁾ In deze beschrijving van de orde die God in de schepping heeft gelegd vallen de tijdsaanduidingen en het procesmatige op van het scheppen door God. Dit alles past bij De Boers opvatting dat het óók over chronologie gaat in Gen. 1. Hij wil dan ook aan zijn kinderen kunnen leren dat God op de eerste dag het licht schiep, enz...

Met nadruk beweert hij: "Wie in een theologisch verhaal zegt dat ons in Genesis 1 géén opeenvolging van dagen en daden in Gods scheppingswerk verkondigd wordt, overschreeuwt zichzelf".⁴⁾

Deze uitspraak liegt er niet om, maar hoe moet zij gecombineerd worden met een kadervertelling? Wat betekent de term 'verkondigen' in bovengenoemde uitspraak? Is dat het bekendmaken van gebeurtenissen zoals die zich hebben voltrokken, of betekent deze term alleen dat ons iets op een bepaalde manier verteld wordt? Dat laatste is wat de kadervertelling ons wil doen geloven. De dagen van Genesis zijn volgens deze opvatting immers geen echte dagen, maar slechts stijlfiguren. Nu De Boer uitdrukkelijk beweert dat de dagen van Genesis wel echte dagen zijn, hoe kan hij dan toch de kaderhypothese in bescherming nemen? Want dat doet hij toch als hij schrijft: "De Geest kiest ervoor de dagindeling van zijn volk Israël te volgen als Hij ons Genesis 1 vertelt".⁵⁾ Wat betekenen deze woorden anders dan wat wij in Gen. 1 lezen niet een *beschrijving* is van de feiten, maar een *inkleding* van die feiten, en dat tot die inkleding behoort het gebruik van een scheppingsweek zoals die bij de Joden bekend was. Zo wordt het mes gezet in de eenheid van de Schrift en worden vorm en inhoud van het scheppingsbericht tegen elkaar uitgespeeld. Door vast te houden aan de scheppingsdagen en tegelijkertijd de kaderopvatting te verdedigen, verstrikt De Boer zich in tegenstrijdige

beweringen. Dit alles om toch maar niet 'nee' te hoeven zeggen tegen een theorie die overduidelijk in strijd is met de Schrift.

Patroon

Deze benadering acht ik symptomatisch voor de manier waarop in deze tijd wordt omgegaan met leergeschillen. Telkens weer wordt een keuze uit de weg gegaan en tracht men twee tegengestelde opvattingen als gereformeerd te verdedigen. We zien dit bij de opmars van een nieuwe hermeneutiek die uitdrukkelijk de mogelijkheid openhoudt om allerlei zaken in de Schrift metaforisch te verklaren. We zien het bij de kwestie van de zondag, waarbij *twee elkaar uitsluitende* opvattingen, als twee legitieme wegen van exegese worden bestempeld. We zien het ook bij het omgaan met vragen over Genesis 1 en de kaderopvatting. Steeds weer weigert men te kiezen. En zo krijgt de dwaling een wettige plaats in de kerk van Jezus Christus.

Gestructureerde tijd

De Boer komt met zijn benadering van Genesis 1 in een onmogelijke spagaat terecht. Want hij wil tegen zijn kinderen blijven spreken over scheppingsdagen. Hij wil ze zelfs nummeren! Ik ben daar blij om. Maar wat als ds. Doedens op bezoek komt? Dan blijken deze dagen toch geen werkelijke dagen te zijn maar slechts een vertélorde. Arme kinderen! Van de structuur die God met zijn scheppingsdagen in de tijd heeft gelegd, kan De Boer ze niets vertellen. Over het ritme van 'zes dagen-plus één', zoals dit door Gods werkwijze in de *schepping* is gelegd, en niet slechts in het *bericht* daarvan, moet hij het stilzwijgen bewaren. Wat overblijft is het resultaat: de schepping. Een geordende schepping, dat stemmen we De Boer toe, maar toch niet meer dan dat. Het zicht op de scheppingsactiviteit van God zijn we dan wel kwijt. Want wie de kaderopvatting verdedigt, *kan* niet tegelijk volhouden dat God de hemel en de aarde in zes dagen heeft geschapen en dat Gen. 1 van *déze activiteit* een getrouw *verslag* doet. Daarom, ik zal mijn kinderen zeker wijzen op de orde in de schepping en de wijsheid waarmee onze goede God alle dingen gemaakt heeft, maar ik zal mijn kinderen even onbekommerd wijzen op *de zes opeenvolgende dagen* waarin hun God dit alles heeft gemaakt. Die waarheid van het eenvoudige scheppingsbericht zal ik hun niet laten ontnemen door theologen die met spitsvondige redeneringen de Schrift ontkrachten en van zijn betekenis beroven.

Ondanks het feit dat wij in Gen. 1 lezen van de afwisseling van 'eerste' en 'tweede' dag bestrijdt De Boer dat we uit moeten gaan van een chronologische orde van dagen in Gen. 1. Hij wil de eerste scheppingsdag dan ook niet overbrengen op onze eerste dag van de week. Hij vindt het namelijk onjuist om te zeggen dat

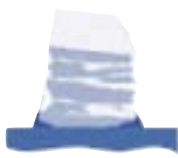
God op zondag het licht schiep. De scheppingsweek mag volgens hem niet totaal in onze taal worden getrokken. Er moet eerbiedige afstand blijven, want in Gen. 1 staan we op heilige grond.

Nu klinkt dit allemaal prachtig. Maar geldt dit staan op heilige grond alleen voor Gen. 1? En als dit zo is, wat ik bestrijd, waarom zou dit dan wel gelden voor de dagen, maar niet bijvoorbeeld voor de mens, het licht, de zee, enz...? Wat maakt die dagen zo bijzonder dat die ineens figuurlijk moeten worden opgevat?

Accommodatie?

De Boer beroept zich op het feit dat de Geest gebruik kan hebben gemaakt van de denk- en belevingswereld van de schrijver. Een bewijs ziet hij hiervoor in de manier waarop de bijbelschrijver het dagritme beschrijft: eerst avonden, dan morgens. Dit zou de joodse manier van het beschrijven van dagen zijn. Ook hier vallen kanttekeningen te plaatsen, maar de vraag waar het om gaat is of daarmee ook bewezen is dat het dus niet om werkelijke dagen gaat, zoals de kaderopvatting beweert. Voor de bijbelschrijver waren dagen toch net zo reëel als voor ons? De Boer gaat echter nog verder: ook de beschrijving van de scheppingsweek kan een creatieve vormgeving zijn van de openbaring dat God de Schepper is van hemel en aarde. Want God accommodeert zich aan ons bevattingsvermogen. Zo zou de beschrijving van de scheppingsweek naar analogie van de Joodse sabbatsweek gezien kunnen worden als een aanpassing aan de verstaanshorizon van de Israëliet. Argumenten voor deze opvatting noemt De Boer echter niet. Nu ontgaat het mij waarom de schepping begrijpelijker wordt als deze beschreven wordt in de vorm van een scheppingsweek. Bovendien kan de vraag gesteld worden in hoeverre we dan bij andere elementen in het scheppingsverhaal niet evenzeer te maken hebben met literaire inkleding. Waarom zouden we dan bij de schepping van de mens vanuit het stof der aarde niet ook te maken kunnen hebben met een beeldspraak? Is de *creatio ex nihilo* niet veel onbevattelijker dan het feit dat God deze schepping in zes dagen heeft verricht? Zou hier het gebruik van beeldspraak niet veel eerder verwacht moeten worden? Het is trouwens de vraag of De Boer met zijn beroep op de accommodatieleer deze niet te ver oprekt, nu hij dit begrip niet alleen in verband brengt met het wezen van God, maar ook met Zijn daden. Als er gezegd wordt dat de HERE met een uitgestrekte hand Zijn volk uit Egypte heeft verlost dan is die 'hand' beeldspraak, maar die uitredding niet. Zo ook de schepping van de mens. Wie hieruit de conclusie trekt dat God letterlijk handen heeft waarmee Hij Adam heeft geboetseerd, veronachtzaamt het mensvormige in de openbaring. Maar dit geeft ons nog niet het recht te concluderen dat Adam dus *niet* uit de aarde is genomen, en dat dit dus maar beeldspraak is.⁶⁾ Er is

niets in de hele Bijbel dat aanleiding geeft tot die veronderstelling. Waarom zou dit dan wel gelden voor de dagen in Gen. 1? Sterker nog, er is een volstrekt eenduidig bewijs dat het in Gen. 1 wél gaat om een scheppingsweek, nl. de Wet van de HERE. Daar wordt als motivering van de sabbatsweek Gods eigen handelen bij de schepping genoemd!⁷⁾ Wat blijft er van deze motivering over als de Israëliet al wist (zoals de aanhangers van de kadervertelling suggereren) dat het in Gen. 1 helemaal niet ging om een chronologische volgorde, maar om een vertel-orde?⁸⁾ Kortom, het beroep van De Boer op de joodse sabbatsweek als exegetische sleutel op het eerste hoofdstuk van Genesis is willekeurig en onbeargumenteerd.

Ruimte?

Laten we nuchter blijven en de Schrift gewoon blijven lezen zoals gelovigen dit eeuwenlang hebben gedaan. Dat leidt heus niet tot een verarming van ons verstaan van Genesis 1. De kaderopvatting is een *filosofische constructie* die van *buitenaf* aan de Schrift wordt opgelegd en waarin het scheppingsbericht, tegen alle regels van de Hebreeuwse grammatica en in strijd met de lexicografische⁹⁾ betekenis van het begrip 'dag', wordt verwrongen en vervormd. Er zijn dan ook geen doorslaggevende *exegetische* argumenten voor deze opvatting aan te voeren. Zij is ook, zoals De Boer toegeeft¹⁰⁾ helemaal niet *nodig* om vast te houden aan de orde in de schepping.

Betekent dit nu dat ik daarmee geen plaats wil geven aan aandacht voor de literaire compositie van bijbelteksten? Allerm minst. Wie het narratieve karakter van een bijbelboek bestudeert, verricht legitieme arbeid. Ik leg dus geen embargo op het bestuderen van de literaire aspecten van de Bijbel. Ook wil ik niet beweren dat er geen sprake mag zijn van denkrumte. Maar deze denkrumte mag niet gebruikt worden om, met een beroep op de culturele inbedding van de bijbelschrijver, onbijbelse opvattingen te verdedigen. Dan gaat de hermeneutiek heersen over de exegese en wordt de Schrift op den duur voor ons een gesloten boek.

Drs. A. Capellen

Noten

- 1 Zo o.a. door J.J.T. Doedens met zijn artikel *Taal en Tekenen van trouw. Over vorm en functie van Genesis 1*, in: C. Trimp, *Woord op schrift. Theologische reflecties over het gezag van de bijbel*, Kampen, 2002, p.71-108. Verder door Dr. J. Douma, *Genesis. Gaan in het spoor van het Oude Testament*, Kampen, 2004.
- 2 Uitvoeriger, maar zeer lezenswaardig zijn: Dr. G.Ch. Aalders, *De Goddelijke Openbaring in de eerste drie hoofdstukken van Genesis*, Kampen, 1932; Edward J. Young, *Genesis Een*, Groningen, 1971.
- 3 *De Reformatie*, jg.80, nr.35, p.631.
- 4 *De Reformatie*, jg.80, nr.35, p.632.
- 5 *De Reformatie*, jg.80, nr.35, p.632.
- 6 Waarmee ik natuurlijk niet zeg dat De Boer dit zou willen beweren!
- 7 Waarom zou de Israëliet wel de uitredding uit Egypte als motivering van de sabbat letterlijk moeten nemen, maar niet die van de scheppingsdagen? In beide gevallen gaat het om een letterlijk feit, aanwijsbaar in de geschiedenis! Het enige verschil is dat het in het eerste geval gaat om een feit waarvan de Israëlieten zelf getuige waren geweest, terwijl geen mens er bij was toen God de aarde grondvestte. Wat de kaderopvatting van de lezer vraagt is dat hij tegen de uitdrukkelijke tekst van de bijbel in de schepping leest in het licht van de sabbat, in plaats van andersom. Ik acht dit willekeurig en een verdraaiing van de Schrift.
- 8 De kadervertelling doet daarmee wel een beroep op een uitzonderlijke geestelijke acrobatiek. Wetend dat er in Genesis helemaal geen sprake was van een chronologische orde, moet de Jood daarin niettemin de fundering zien van de wekelijkse sabbat en deze houden en dan óók nog geloven dat hij daarmee zijn Schepper navolgt, die Zelf helemaal niet volgens dit wekelijkse ritme te werk is gegaan. Ik moet erkennen dat deze hoge vlucht der gedachten mij een beetje duizelig maakt.
- 9 Natuurlijk wil ik hiermee niet zeggen dat alleen het gebruikte begrip 'yom' op zichzelf de interpretatie dat we in Genesis 1 met gewone dagen te maken hebben rechtvaardigt. Enkelvoudig gebruikt, en in combinatie met een telwoord, is het begrip 'yom' wel het equivalent van wat wij én de Israëliet 'dag' noemen.

10 *De Reformatie*, jg.80, nr.35, p.631-2

De dagen van Genesis

De discussie over Genesis 1 liep over de vraag: mag iemand onderzoeken of het patroon van de werkweek van Israël, uitlopend op de rustdag, de vorm aan het scheppingsverhaal geeft (de zgn. kaderhypothese). De website www.gereformeerdbleiven.nl sprak dit, gevolgd door enkele schrijvers, stevig tegen. Ondergetekende weersprak het oordeel 'schriftkritiek', hoewel hij de genoemde hypothese niet overtuigend acht. Het patroon van zes scheppingsdagen is meer dan een verhaalvorm.

E.A. de Boer ■

De repliek van A. Capellen spitst de vraag toe: is Genesis 1 'een literair ingeklede vertelling' of een verslag? Een inkleding of een beschrijving van de feiten? Verstrik ik mij in een niet te verzoenen tegenstelling als ik a. de kaderhypothese niet radicaal afwijs en b. toch over dagen en daden van God blijf spreken? Tenslotte, rek ik de gedachte aan aanpassing van Gods kant aan ons bevattingsvermogen (accommodatie) op?

1. De termen feit en verslag zijn mij te vlak. Een journalist doet verslag, de bankier schrijft zijn jaarverslag. Wij denken dat de feiten cijfermatige zekerheid geven. Als Genesis 1 een verslag is, dan een reportage van de Schepper zelf. En wel van feiten die groter zijn dan ik bevatten kan. Ik leer de kinderen wel: op de eerste dag schiep God het licht. Maar niet: op maandag bracht God scheiding aan tussen hemelwater en water op aarde. Alsof het gewoon een maandag was.

Draai ik nu om de hete brei heen? Capellen bedoelt met feit: dat het gewoon zo gebeurd is en niet anders als geschreven staat. Zoals een geschiedschrijver aan data probeert recht te doen. Wat ik als theoloog wil is: het duizelingwekkend gebeuren van de schepping, zoals Genesis 1 het vertelt, begrijpen om de Schepper te eren. Als exegeet wil ik onderzoeken welke ruimte de tekst van de Schrift geeft voor nieuwe inzichten. Als wetenschapper meen ik ook mijn eigen vooronderstellingen kritisch te moeten onderzoeken.

2. Om het zeven-dagen-schema te reduceren tot inkleding en verhaalvorm is mij te menselijk, te dun. Alsof de schrijver vrijuit kon verzinnen hoe hij zijn verhaal zou vertellen. Mijn taak als dienaar van het Woord is het evangelie van Gen. 1 te verkondigen: openbaring van God de Schepper. En tegelijk op te komen voor de waarheid en betrouwbaarheid van wat God over zijn werk en plan openbaart. Hier ligt de kritische grens. Wie met de kaderhypothese de bijbel beter probeert te verstaan, mag gehoord worden. Wanneer die afbreuk blijkt te doen aan de duidelijke bedoeling van de Geest moet die afgewezen worden.

3. Heeft de discussie dit laatste dan niet aangetoond? Ik ben van oordeel dat die hypothese als verklaring van het

zeven-dagen-schema van Genesis 1 niet voldoet. Onder-tussen heeft die wel het inzicht verrijkt van het nauwe verband tussen Gods openbaring en de werkelijkheid van de weken waarin wij leven.

Zijn er 'doorslaggevende exegetische argumenten' aangevoerd die de kaderopvatting geldig verklaren? Nee, de hypothese is niet tot een bewezen stelling geworden. Wel zijn er punten aangewezen die nog open voor onderzoek en discussie zijn. Het woordje 'dag' kan best meer zijn dan onze dagindeling van 24 uur. Als 'de jongste dag' aanbreekt, ligt de nadruk op het begin ervan. Niet op de precieze lengte. De 'dag van de HEER' in het Oude Testament is meer dan een bepaalde dag.

4. De gedachte van Gods aanpassing (accommodatie) aan ons bevattingsvermogen verklaart het mensvormig spreken over God. Zijn rechterhand is zijn kracht. Zo spreekt God, als Hij zich openbaart, over zichzelf. Zodat een kind snapt hoe sterk onze God is. Mag je dat ook op Gods daden toepassen? Dat lijkt mij wel. Als er staat dat God 'de levensadem in zijn neus blies' (Gen. 2:7) mag dat toch accommodatie genoemd worden? Niet perse mond op mond, maar wel leven op de adem van Gods stem. Een ander voorbeeld, in de orde van grootte van de schepping. Opstanding en opwekking uit de dood: opstaan is weer leven, opwekken is wakker maken. Eenvoudige woorden die een enorme realiteit mogen uitdrukken. Zodat ik, een kind, het kan begrijpen hoe duizelingwekkend groot Gods werk in Christus is.

Er is mij veel aan gelegen het gesprek over ons verstaan van Genesis 1 open te houden. Niet te makkelijk te berusten in de tegenstelling tussen eenvoudig lezen van de 'feiten' en wat de natuurwetenschappers over de 'feiten' zeggen. We mogen het boek van de schepping lezen met de bijbel open! Daarbij houde de schoenmaker zich bij zijn leest. De theoloog kan helpen bij het lezen van de letters van de bijbel. De natuurwetenschapper kan met geloofsoogen bij het lezen van de letters van de schepping zijn aandeel leveren.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

Naar binnen of naar buiten?

Over het lezen van een onbegrijpelijk boek (1)

van binnen naar buiten

Wat doe je met een boek als dat van ds. Hans Stolp, *Johannes de Ingewijde?*¹ Het heeft een merkwaardige aantrekkingskracht. Het gaat over het Bijbelboek Johannes, het wil een voorbeeld geven van esoterisch Bijbel lezen (zoals de ondertitel aangeeft) en in 2004 verscheen de derde druk.

A.S. van der Lugt ■

1 Inleiding

Er zijn dus meer mensen die dit interessant vinden. Nu was ik bezig met een serie preken over het vierde evangelie, bovendien ben ik geïnteresseerd in New Age en esoterie, dus het besluit tot aankoop was snel genomen. Maar na eerste lezing had ik een gevoel van afkeer en verbijstering: hoe kan iemand zo de Bijbel en de christelijke leer misvormen en misbruiken? Hoe kan iemand de apostel Johannes en zijn Heer, Jezus Christus, zo beschrijven, dat ik hen niet meer herken? Hoe kan het dat dit boek meerdere keren herdrukt wordt? Ik had de neiging het weg te zetten.

Roeping

Maar zulke gevoelens heb ik leren herkennen als nuttig en leren gebruiken als een aanleiding voor een vervolg. Want een boek als dit is exemplarisch. De esoterie is bepaald een actieve wereld en je komt ze gemakkelijk tegen, de mensen, die denken zoals Hans Stolp schrijft. Als je dezelfde weerstand tegenover dergelijke burens of collega's voelt opkomen, kun je wel besluiten om hen niet meer te woord te staan, maar dan schrijf je hen eigenlijk af. Maar heb je dan geen boodschap voor zulke mensen? Is er geen evangelie voor hen? Vandaar dat het grote aantal vragen een aanleiding kan zijn voor een tweede ronde: nog eens vragen, nog eens spreken, nog eens lezen dat boek. Ik neem geen genoegen met het onbegrip of mijn aversie, ik wil weten waar het om gaat. Wat schuilt er achter deze visie en hoe komt het dat men zo de Bijbel lezen wil? Ik geloof dat het, wellicht met enige of zelfs grote inspanning, in principe mogelijk moet zijn om deze naasten te leren begrijpen. Ik geloof zelfs dat het de roeping van christenen is om inspanningen te leveren en over de eerste indruk heen te stappen. Vandaar dat ik mijn eigen

leeservaring met dit boek van Hans Stolp wil gebruiken om een voorbeeld te geven van deze intentie: je (esoterische) naaste te begrijpen.

2 Voorbeeld

Laat ik u eerst een stuk tekst presenteren, zodat u een indruk krijgt. Hans Stolp schrijft in het begin van hoofdstuk 1:

“Terwijl de belangstelling voor het institutionele (kerkelijke) christendom terugloopt, neemt de belangstelling voor de grondlegger van het christendom, Jezus, snel toe. Het lijkt erop, alsof hij in onze tijd bevrijd wordt uit de dodelijke omknelling van dogma's, kerkelijke leerstellingen en die onuitroeibare neiging om hem te vergoddelijken, en dat wij nu, opnieuw, gaan zien dat hij in zijn tijd een grote Meester was. Zoals Boeddha dat bijvoorbeeld in zijn tijd was. Nu bijna 2000 jaar geleden trad Jezus gedurende drie jaar op als Meester. Kort tevoren had hij de Verlichting ontvangen bij de doop in de Jordaan. En vanaf dat moment ging er een ongehoorde kracht van hem uit, een onvoorstelbare liefdeskracht, die iedereen omhulde als met een stralende koningsmantel. In stilte, in de besloten kring van de Essenen, zonder de aandacht van buitenstaanders te trekken, was hij naar dat moment van de Verlichting toe gegroeid. Maar toen hij daarna in het openbaar begon op te treden, mensen genas, hen bewust maakte van zichzelf en hen louter en alleen al door zijn uitstraling verhief tot in een andere bewustzijnsdimensie, toen trok hij meer en meer de aandacht van de mensen. Hij was geliefd, omstreden, uitdagend, onvoorspelbaar in zijn antwoorden, onbekommerd naar het leek over wat er met hem gebeuren kon,

onnavolgbaar en in al de eenvoud van zijn woorden toch zo moeilijk te begrijpen. Want het enige wat hij de mensen wilde doen begrijpen, was dat de Christus, die hoge goddelijke kracht, in henzelf te vinden was. Hij wees hun de weg naar binnen. Dáár, in de stilte van ons hart, in ons innerlijke heilgdom, dáár is de fluistering van de innerlijke Christus hoorbaar - wanneer wij eindelijk stil worden en wanneer ons denken ons niet langer bezighoudt en afhoudt van het eigenlijke leven. Zijn tragiek was dat de mensen - en zelfs het merendeel van directe leerlingen - dachten, dat hij het over een úiterlijk koninkrijk had. Zijn leerlingen maakten onderling al ruzie over de verdeling van functies in dat komende koninkrijk. En Judas, de leerling die hem uiteindelijk verraden heeft en overgeleverd heeft aan de Farizeeën, kwam tot dat verraad toen hij begon te beseffen dat er van een uiterlijk koninkrijk helemaal geen sprake was en dat het de Meester 'alleen maar' ging om die staat van innerlijke vrede. Het is dat innerlijke koninkrijk, dat andere, hogere bewustzijnsniveau, waartoe de Verlichte Meester hén die zich innerlijk openstelden voor de geestkracht die er van hem uitging, als vanzelf verhief. Dertig jaar was de Meester toen hij in het openbaar begon op te treden. En drieëndertig jaar toen hij stierf. Slechts drie jaar duurde zijn werkzaamheid in de openbaarheid. Maar in die drie jaar heeft hij iets in beweging gezet dat de mensheid nog altijd bezighoudt, fascineert en raakt" (11,12).

Dit lange citaat signaleert scherp dat er inderdaad een opvallende belangstelling voor Jezus is, terwijl de kerken steeds kleiner worden. Denk aan de ongedachte hype van *De Da Vinci Code* in 2004-2005. De mensheid wordt nog steeds gefascineerd door Jezus Christus. Maar direct roept de tekst weerwoord op: hoezo is Jezus 'vergoddelijkt'? Was Jezus een Esseen? Is de boodschap van Jezus slechts die van innerlijke vrede en welke innerlijke vrede dan? Dat laatste lijkt in verband te brengen met het geloof zoals dat in de christelijke kerken beleiden wordt. Is niet juist het innerlijk herontdekt in de traditionele kerken, na een periode van aandacht voor actie en ratio?

3 Samenvatting

Toch is zo'n poging om direct instemming of afwijzing op een rij te krijgen voorbarig. Het is verstandiger eens door te vragen: als je *dat* beweert, hoe zit het dan *hiermee*? En hoe denk je *daarover*? Met andere woorden, het is beter om een oordeel even op te schorten en tijd te nemen om een breder beeld te krijgen. Iemand laten uitspreken en doorvragen zodat ook achterliggende motivaties oplichten. Ik geef

daarom nu een samenvatting van het hele boek, zodat het bovenstaande citaat context krijgt.

Jezus is, aldus Stolp, een mens die op een bepaald moment in zijn leven de Christusgeest ontving. Die Christusgeest is de scheppende Geest waaraan alles het bestaan te danken heeft. Deze Geest daalt al door alle hemelsferen heen om op aarde liefde te brengen. En Jezus heeft in de drie jaar van zijn openbare leven zich stap voor stap die Geest eigen gemaakt. Hij was niet in één klap verlicht, maar in een serie van zeven stappen voltrekt zich een verbinding tussen Jezus en de Geest. Aan de hand van de zeven wonderen, die beschreven zijn in het evangelie van Johannes, is dat voor de lezer (die de diepe betekenis van de beschrijvingen doorziet), te volgen.

Inwijding

Het zevende teken is de opwekking van Lazarus. Door middel van zijn innerlijke kracht ontwikkelde Jezus een telepathische relatie met Lazarus. Zo werd Lazarus 'ingewijd'. Uit de mysteriegodsdiensdiensten van die tijd (bijvoorbeeld die van Mithras) is bekend dat via zeven stappen mensen ingewijd konden worden. Veel daarvan was geheim. Nu is bekend geworden dat de zesde stap van die inwijding inhield dat je gedurende drieënhalve dag je lichaam verliet en in je geest een reis maakte door de geestelijke wereld. Zo kreeg je een 'voorschouw' van het Goddelijke Wezen. Uit die trance werd je door iemand die al verder ingewijd was teruggeroepen. Dat deed Jezus bij Lazarus en dat wordt op een verholde manier verteld als zijn opwekking uit de dood. Lazarus ontving bij deze zesde stap een nieuwe naam: Johannes en hij is 'de discipel, die Jezus liefhad', ofwel de auteur van het vierde evangelie.

Bij Jezus Christus zelf worden de laatste resten getransformeerd aan het kruis. Hij wordt nu geheel en al Christusgeest: de goddelijke Geest, die Schepper is, wordt nu een aarde-kracht en Pinksteren betekent dat die geheimzinnige inwijding voortaan in alle openbaarheid plaats kan vinden en bij vol bewustzijn. Zoals Lazarus/Johannes door zijn omgang met Jezus in het gewone leven werd ingewijd, zo is dat nu voor heel de mensheid mogelijk geworden.

Wederkomst

In onze tijd ziet Stolp deze Christusgeest sterker worden. Het is een nieuwe tijd, die wij als de wederkomst van Jezus kunnen typeren. Het gaat nu om de liefde "een liefde voor alles wat leeft: de dieren, de planten, de bomen, de mensen, de luchten en de ravijnen"²⁾ De mens kan zich hiervoor openstellen. Dan wordt de goddelijke vonk in ons wakker geroepen. Dan volgen ook wij een ontwikkeling van zeven fasen, waarin we ons ego moeten transformeren en

bewust worden wie wij zijn. Wie zich tot het meesterschap ontwikkelt, zal bijzondere dingen meemaken. Dat zie je wel aan Jezus: over water lopen, helderziendheid, uittredingen: “elke gedachte, elk woord, wordt meteen bewaarheid, gerealiseerd: wensen we vrede, dan is er vrede; wensen we liefde, dan is er liefde; wensen we genezing, dan is er genezing. Het is maar gelukkig dat deze belofte nu nog niet geldt - want als we nu eens wensen dat iemand doodvalt?”³⁾ Het is nog niet zover, maar het is nu voor ieder die het wil, wel te realiseren. “En dan, als dat gebeurt, dan zal de aarde zelf veranderen in een hemel. Dan zal er geen dood meer zijn, geen lijden, geen verdriet, geen haat en geen oorlog - alleen maar vrede zal er nog zijn. Is dat perspectief, zo wil Johannes zeggen, niet al onze inzet waard?”⁴⁾

4 Twee beweringen getoetst

Als wij dit geheel tot ons door laten dringen, is de conclusie dat je met een samenhangend geheel van denken te maken hebt, die meer is dan een constructie van het verleden: het gaat om een boodschap voor vandaag en het biedt hoop voor de toekomst. Je kunt dus op verschillende ‘lagen’ in het verhaal reageren: de beweringen over de personen en de feiten en de boodschap die er uit te voorschijn komt. Laat ik beginnen met de beweringen over het verleden. Er zijn veel punten te bespreken, ik geef een tweetal als voorbeeld.

4a Essenen

Was Jezus een Esseen? In het citaat hierboven waren we die stelling al tegengekomen, als terloops. Even verderop komt het terug: “Jezus, de Meester, werd door Essenen opgeleid. Ook bij de Essenen was het gebruikelijk dat man en vrouw gelijkwaardig waren aan elkaar en dat dus ook alle taken gelijkelijk tussen mannen en vrouwen verdeeld werden, zonder onderscheid te maken naar sekse”⁵⁾

In de nu beschikbare bronnen uit die tijd is voor deze beweringen geen grond. Dr. Reender Kranenburg heeft verzameld en beschreven wat bekend is over de Essenen uit de oude bronnen.⁶⁾ Het gaat om berichten van Flavius Josephus, Plinius, Philo uit de eerste eeuw, en Hippolytus uit de tweede. Verder is de vondst van de Qumranrollen in 1947 van belang. De gemeenschap van Qumran was een joodse groepering die het jodendom wilde hervormen en de meeste bewoners behoorden tot de Essenen.⁷⁾ Uit de gegevens blijkt dat in de tijd van Jezus deze Essenen een groep vormden naast de Farizeeën en Sadduceeën.

Echter, de Qumranrollen verwijzen nergens naar Jezus of zijn groep. Het Nieuwe Testament of de oud-christelijke literatuur hebben geen verwijzing naar de Essenen, en als we de leer van Jezus vergelijken met die van de Esse-

nen zien we nogal wat verschillen. De woorden uit de bergrede zijn bepaald anders dan de wetstische teksten van Qumran. Jezus stelt zich open voor zondaars en tollenaars, terwijl die bij de Essenen niet welkom waren.

Zo is er meer, ook op het punt van de positie van de vrouw. Uit de beschrijving die Josephus geeft van de Esseense groep blijkt dat vrouwen werden beschouwd als verleidsters, zij hebben een geringe positie. Nu is er reden om Josephus op dit punt te wantrouwen.⁸⁾ De gemeenschap leefde niet celibatair, maar legde wel sterke nadruk op onthouding. Omdat de priester in de dienstperiode geen gemeenschap mag hebben met een vrouw en het priesterschap het ideaal was, kwam onthouding sterk naar voren. “Men neemt aan dat de mannelijke leden in het huwelijk traden; vanwege hun strenge eisen mocht een Esseen pas later trouwen, omstreeks zijn twintigste. Veel Essenen woonden ergens in Judea, maar gingen veelvuldig naar het centrum bij de Dode Zee, waarbij ze hun vrouwen thuis achterlieten. Sommige Essenen woonden als gehuwden in de communiteit “waarbij de vrouw geen priester kon zijn, en niet aan de priesterlijke eisen behoefde te voldoen”.⁹⁾ Kranenburg trekt dan na intensieve vergelijking deze conclusie: “Kortom, het beeld dat we van Jezus in de bijbelse evangeliën tegenkomen laat zien dat hij geen Esseen is”.¹⁰⁾

4b Mysteriegodsdiensten

Een tweede voorbeeld: *bracht Jezus een mysteriegodsdienst?* Dergelijke religies bestonden inderdaad, al voor de geboorte van Christus. Sommige hadden een sterk Egyptisch karakter (Isis en Osiris), andere Perzisch (Mithras) of Midden-Oosters (Cybele bv). Strenge geheimhouding was verplicht. Men werd geïntroduceerd door middel van een inwijding, een doop door onderdompeling. Soms bleef het daarbij. Men kende veel rituelen, waaronder die van de maaltijd. Hierdoor en door middel van allerlei symbolen belichtte men de centrale gedachte: de overwinning op de dood. “Dit beoefenen van en participeren in de rituelen werd niet als een inwijding of als een serie inwijdingen beschouwd, het betekende dat men door dit alles gesterkt werd in zijn specifieke visie op het nieuwe leven”.¹¹⁾ Niet alle mysteriereligies hadden fasen of graden, maar van de bekende Mithras is dat wel bekend: zeven graden.

Ook al lijken doop en avondmaal van de christelijke traditie overeen te stemmen met het bovengenoemde, het hele kader is anders. Het is juist het publieke verkondigen en het gebrek aan geheimhouding dat Jezus kenmerkt en ook de christelijke kerk na zijn Hemelvaart. Als er al iets apart werd gedaan, was het slechts om toebehoren te markeren (wel of geen christen, bij het avondmaal bijvoorbeeld), niet om een bepaalde leer geheim te houden. “We kunnen daarom zeggen dat de esoterische ideeën over de vele inwijdingen en graden bij Jezus en in

het oude christendom, zoals onder meer door Bailey, Besant en Stolp geschetst, historisch geen grond hebben".¹²⁾

Is hiermee de kous af?

Nee, dat geloof ik niet. Daarom volgt er een tweede artikel.

Ds. A.S. v.d. Lugt is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Centrum (werk onder minderheden)

Noten

- 1 Hans Stolp, *Johannes de Ingewijde*, Esoterisch bijbellezen, Deventer 1999 (derde druk 2004). Meer informatie over deze auteur en zijn boodschap is te vinden op de website van de stichting Heraut www.stichtingdeheraut.nl of op www.hansstolp.nl Drs. Jan Minderhoud reageerde al eens op het Stolps boek *Jezus van Nazareth*, in Jan Minderhoud, *New Age, esoterie en evangelie*, wegen en dwaalwegen in kerk en samenleving, Zoetermeer 2000, 106-136 (met name 114-125).

- 2 Hans Stolp, a.w., 29
- 3 Hans Stolp, a.w., 142
- 4 Hans Stolp, a.w., 130
- 5 Hans Stolp, a.w., 27
- 6 Reender Kranenburg, *De wonderbaarlijke avonturen van Jezus van Nazaret*, over de waarde van 'hervonden manuscripten' en 'nieuwe openbaringen', Kampen 2004, 76-160. Dit boek is bijzonder waardevol in deze tijd vol verhalen over Jezus. Kranenburg bespreekt onder meer de legenden over Jezus in India, Jezus in de esoterische traditie, apocriefe evangeliën en de cursus in Wonderen. Hij draagt feiten aan en laat zien welke bronnen beschikbaar zijn.
- 7 Reender Kranenburg, a.w., 114
- 8 Reender Kranenburg, a.w., 113 "Want met name Josephus heeft de essen en sterk vanuit het Griekse denken geïnterpreteerd"
- 9 Reender Kranenburg, a.w., 117
- 10 Reender Kranenburg, a.w., 120
- 11 Reender Kranenburg, a.w., 211
- 12 Reender Kranenburg, a.w., 212

Amersfoort-Centrum - bedankt voor beroep: R. Kelder te Nijkerk
Marknesse i.c.m. Nagele - bedankt voor beroep: M.K. Drost te Nijkerk
St. Jansklooster- Kadoelen - bedankt voor beroep: M.K. Drost te Nijkerk
Lutten - bedankt voor beroep: J. van de Wetering te Nieuwleusen
Heemse - beroep aangenomen: J.H. Dunnwind te Terneuzen
Harderwijk - beroep aangenomen: M.K. Drost te Nijkerk
Enschede-West - beroep aangenomen: H.P. Dam te Hardinxveld-Giessendam
Hardenberg-Baalder - beroepen: A.H. Verbree, emeritus-predikant te Gramsbergen

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
abonnementsprijs per 01-01-2006 € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Een in waarheid

Er is weer een nieuwe website onder ons in de lucht: www.eeninwaarheid.nl. Deze site heeft tot doel inzicht te verschaffen in de ingrijpende ontwikkelingen binnen onze kerken. De medewerkers van de site zijn allen lid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). “De liefde tot deze kerken bindt hen, en dringt hen tot dit initiatief”, zo stelt het persbericht dat zij lieten uitgaan.

B. Kamphuis ■

Naam

Een naam is een keus. In verontruste kringen in de voormalige Gereformeerde Kerken (synodaal) verscheen jarenlang het blad *Waarheid en eenheid*. De naam gaf aan dat men beide wilde vasthouden. Men wilde opkomen voor de waarheid van de belijdenis binnen deze kerken, zonder de eenheid ermee los te laten.

De naam van de nieuwe website legt een ander accent. Het openingsartikel stelt: “Echte eenheid is ... alleen mogelijk waar wordt vastgehouden aan de waarheid. Wie de eenheid zoekt met loslating van de waarheid stelt een surrogaat in de plaats van de ware eenheid”. Met dit accent kan ik helemaal instemmen. Wel denk ik dat je het net zo goed andersom kunt zeggen: Geen waarheid zonder eenheid. De waarheid van het evangelie wordt nergens zozeer door verduisterd als door het gebrek aan eenheid tussen de christenen.

Schriftkritiek

Daarom is het ook belangrijk zó voor de waarheid op te komen, dat de onderlinge eenheid er niet door wordt geschaad. Ik heb niet de indruk dat de website daarin slaagt. Zo wordt in het openingsartikel een niet met name genoemde universitaire docent in Kampen ervan beschuldigd de deur open te zetten voor kritiek op de Schrift. Waarom de naam van drs. A.L.Th. de Bruijne niet genoemd wordt, is mij niet duidelijk. Het herinnert mij teveel aan de wijze waarop V. Hepp in de jaren dertig van de vorige eeuw zijn klachten over ‘dreigende deformatie’ naamloos, maar heel gericht, uitte. Erger is dat aan de zorgvuldige weerleggingen van de genoemde beschuldiging voorbijgegaan wordt.

Even verder, onder het kopje ‘Reputaties’ wordt gesteld dat wij ons niet blind moeten staren op de reputatie van kerkelijke leiders. Dan gaat het verder “Mensen die zich tot voor kort ontpopten als geharnaste verdedigers van de uitspraken van de synode van Assen 1926 m.b.t de zaak Geelkerken, gaan nu akkoord met het geruisloos afvoeren van de geldigheid van deze synode-uitspraken voor vandaag; daarmee niet alleen de weg effenend

voor een snellere toenadering tot de CGK, maar ook voor de Schriftkritiek zoals die in Kampen wordt geleerd”. Weer valt geen naam, maar ik heb de indruk dat ik zelf hier het doelwit ben. Ik ben immers al bij mijn inauguratie opgekomen voor Assen 1926 en heb onlangs als deputaat Kerkelijke Eenheid iets geschreven over de betekenis van deze synodeuitspraak in verband met de samensprekingen met de CGK. Verder herken ik me in deze beschrijving absoluut niet. Ik sta nog steeds van harte achter Assen 1926 en we hebben als deputaten niets geruisloos gedaan, maar het voorgelegd aan de GS en zelfs gepubliceerd in *De Reformatie*. Bovendien is de uitspraak niet ‘afgevoerd’. Het ging alleen over de vraag welke rol dit synodebesluit in de samensprekingen moest spelen.

In beide gevallen spreekt de website lichtvaardig over schriftkritiek in de kerken, die zij zo liefheeft. Daarmee wordt noch de eenheid, noch de waarheid gediend.

Ruimte

Waarom is gekozen voor een nieuwe website? Het openingsartikel stelt: “Liever hadden wij de bestaande kanalen gekozen. De ervaring heeft ons echter geleerd dat het vrijwel onmogelijk is hierin een kritisch geluid te laten horen. Door het *ND* of *De Reformatie* worden artikelen geweigerd. Soms weigert men polemieken of wordt onvoldoende ruimte beschikbaar gesteld ...”.

Deze uitlatingen verbazen mij. Het *ND* kan voor zichzelf spreken, *De Reformatie* geeft wel degelijk ruimte aan weerwoord. Eén van initiatiefnemers van de website is Bram Capellen, die herhaaldelijk deze ruimte in ons blad ontvangen heeft. Natuurlijk stelt de redactie daar dan eisen aan, zowel wat niveau als wat omvang betreft. We bieden geen ruimte aan eindeloze beschouwingen, en ook niet aan artikelen waarin intenties van anderen verdacht worden gemaakt. Maar kritische geluiden zijn welkom. Wat dat betreft had er geen nieuwe website hoeven komen.

Prof. dr. B. Kamphuis is hoogleraar dogmatiek aan de Theologische Universiteit te Kampen

Lied 'Een engel zegt Maria aan'

liedboek

Kersthoodschap

J. Smelik ■

2.
Maria vroeg hoe dat wel kan.
want Jozef is nog niet haar man.
maar 't Koningskind, dat zij verwacht:
Het is een wonder van Gods kracht.
Refrein: God heeft...

3.
Maria heeft Gods woord aanvaard.
Zij heeft het in haar hart bewaard.
Gehoorzaam zegt zij: Het is goed,
al wat de Here aan mij doet.
Refrein: God heeft...

4.
Dan wordt aan Jozef in de nacht
de blijde boodschap ook gebracht
Hij neemt Maria tot zijn vrouw.
En samen roemen zij Gods trouw.
Refrein: God heeft...

5.
Want Jozef, die uit Juda kwam,
was ook uit Davids huis en stam.
Zo wordt de Heiland Davids Zoon.
Voor eeuwig zit hij op de troon.
Refrein: God heeft...

Tekst: Anka Brands

Melodie: Luit Doornbos

Toelichting

Het lied van deze week is afkomstig uit de bundel *Een lied voor Jeruzalem*. Deze bundel werd in 1972 uitgegeven door Uitgeverij 'De Vuurbaak' en bevatte 24 liederen. Het liedboekje was een samenwerkingsproject van Anka Brands, die 21 lieder teksten voor het liedboekje leverde, en Luit Doornbos die alle melodieën uit de bundel componeerde. De liedbundel voorzag blijkbaar in een behoefte, want in 1976 moest hij herdrukt worden.

De titel van de bundel wordt in het 'Woord vooraf' als volgt toegelicht. De liederen uit de bundel zijn bedoeld "om te zingen in school en huis en 'overal' op de pleinen van Jeruzalem" (Zach. 8:5). Door de eeuwen heen bouwt God aan dat Jeruzalem en doet ons met de steenbouwer meebouwen en -zingen. Daartoe zond God zijn Zoon in de wereld. Allen die in Hem geloven, doet Hij wonen in dat Jeruzalem, dat is Zijn Kerk (Joh. 3:16). Van dat blijde Evangelie, dat steeds minder geloof vindt in deze tijd, willen wij jong en oud laten zingen".

De liederen uit de bundel waren niet alleen voor kinderen gedacht, maar moesten ook op latere leeftijd van blijvende waarde blijven. Het liedboek bevatte liederen die volgens Brands en

Doornbos 'eenvoudig' waren, maar er stonden ook liederen 'op kerklied-niveau' in. Achterin de bundel werd een inhoudsopgave opgenomen waarbij bovendien door middel van de letter A, B, C en D de moeilijkheidsgraad aangegeven. Het lied dat voor zondag 18 december op het rooster staat, is uit deze bundel afkomstig en behoort tot de B-categorie: de meer eenvoudige kinderliederen.

Dichteres - tekst

De tekst van het lied 'Een engel zegt Maria aan' werd geschreven door Anka Brands, zoals de schuilnaam luidde van Franktje Achterhof (geb. 1918). Zij was onderwijzeres in Berkel & Rodenrijs en later in Hoogeveen. In laatstgenoemde woonplaats overleed zij op 29 mei 1978. Liedteksten van Brands treffen we niet alleen aan in *Een lied voor Jeruzalem*, maar ook in het bundeltje *Van vreugde zingen* dat zij in 1976 publiceerde. Het bevatte 27 liedteksten van Anka Brands, waarvoor Bas Buitendijk de muziek componeerde. Verder zijn liedteksten van haar te vinden in *Kom, zing en speel* (Groningen 1979) en in het *Gereformeerd Kerkboek* (Haarlem 1986, gez. 13).

Het lied 'Een engel zegt Maria aan' draagt in de bundel de titel 'Kerstboodschap'. Het behandelt in de strofen 1, 2 en 3 de aankondiging van de geboorte van Jezus door de engel aan Maria, zoals beschreven staat in Lucas 1:31-35. In de laatste twee coupletten wordt verhaald hoe Jozef van de blijde boodschap op de hoogte wordt gebracht. Zoals in de bundel onder het lied aangegeven staat, zijn deze slotstrofen gedicht bij Matteüs 1:20, 24 en 16. Opmerkelijk aan het lied is dat het refrein langer en omvangrijker is dan de coupletten. Dat kom je maar weinig tegen. De tekst van het refrein is ontleend aan Matteüs 1:21 en 23b: "...Geef hem de naam Jezus, want hij zal zijn volk

bevrijden van hun zonden (...) en men zal hem de naam Immanuel geven".

De tekst hoeft verder geen toelichting of commentaar. Hooguit zou je het kunnen gaan hebben over de vraag of de tekst op verschillende plaatsen niet wat te veel blijft steken in kennisoverdracht en te uitleggerig is (zie vooral strofe 5).

Componist - melodie

Zoals gezegd, zijn de melodieën uit *Een lied voor Jeruzalem* gecomponeerd door Luit Doornbos. Hij werd in 1927 te Groningen geboren. Bij Piet Post studeerde hij orgel en piano. Later studeerde hij nog schoolmuziek aan het Groninger Conservatorium. Als organist was hij onder meer verbonden aan de Noorderkerk te Groningen. Tenslotte kan gemeld worden dat Doornbos muziekdocent was onder andere aan de Muziekschool te Veendam en aan de Gereformeerde Kweekschool te Groningen. Zijn melodie bij het lied 'Een engel zegt Maria aan' is eenvoudig en doeltreffend. De vierregelige strofe valt in twee delen uiteen, waarbij de regels 1 en 2 zich rond de tonica (F-dur) afspelen, terwijl de laatste twee regels vooral rond de dominant C circuleren.

De eerste en laatste twee regels van het refrein staan in de tonica, terwijl de middelste regel in de dominant staat.

Het spreekt vanzelf (hoop ik) dat dit lied in de kerkdiensten alleen gezongen wordt wanneer kinderen daarbij een duidelijke functie hebben. Bijvoorbeeld doordat een kinderkoor de coupletten zingt en de gemeente het refrein. Eventueel zou dat refrein ook afwisselend door mannen, vrouwen en allen gezongen kunnen worden.

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont te Zuidhorn

persbericht

Zendtijd voor Kerken via Radio 747 op zondag 11 december 2005, 17.02 uur

Op D.V. zondag 11 december a.s. wordt via de radio een samenkomst uitgezonden van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Assen-Marsdijk. Voorganger in deze dienst is ds. Corné Alderliesten; hij preekt over het thema 'O, kom maar eens kijken.'. Voor meer info, zie www.zvk.nl.

Er wordt gezongen uit het Gereformeerd Kerkboek, het Liedboek voor de Kerken (Lb) en uit de bundel Negentig Gezangen (NG).

Wel stil, niet stiekem

Voetnoot 1: wel besloten

Op 4 en 5 november j.l. vond in Garderen een kleine conferentie plaats, vrolijk 'Blij met de kerk' genoemd. Georganiseerd door het Steunpunt Gemeenteopbouw. In de pers verscheen enige informatie, waarbij het woord 'besloten' viel. Die info was juist bedoeld om de schijn van geheimzinnigheid te vermijden. Toch bleef het woord 'besloten' bij sommigen haken. Is dat wel open? Wie niet uitgenodigd is, wordt uitgesloten. Als een select gezelschap figuren uit de vrijgemaakte gelederen achter gesloten deuren bijeenkomt om zoiets als 'de toestand in de kerken' te bespreken, lijkt 'Blij met de kerk' een rookgordijn. Tijd om de sluier weg te scheuren.

Het is geen geheim dat de kerkelijke pers (nog) twee landelijke bladen telt. In *De Reformatie* had onze Gert van Middelkoop opgeroepen tot gesprek. Zodat er geen 'richtingen' ontstaan die elkaar niet meer spreken of lezen. Die handreiking werd door dr. Huib Wilschut in *Nader bekeken* aangenomen. Het Steunpunt nodigde hen uit. Zo ontstond spontaan een klein comité: hoe kunnen we aan zo'n gesprek vormgeven? Het werd een conferentie. Een ontmoeting van kerkleden. Gerts weduwe, Jetty, was erbij.

Voetnoot 2: geen besluiten

Het Steunpunt organiseerde eerst een negental expert-meetings. Groepsgewijs werden mensen uitgenodigd die op een of andere wijze op een vitale plaats in kerkelijk leven of organisatie staan. Docenten van de TU, redacteurs van bladen en kerkbodes, deputaten, wat predikanten. Door middel van interviews werd gepeild wat hun taxatie van allerlei aspecten is: wat zijn de factoren van verandering, wat zou hoog op de agenda moeten staan? Na inventarisatie van de informatie is toen een conferentie belegd. Deelnemers? Zij die voor de voorrondes waren uitgenodigd. Waarom alleen zij? Omdat het conferentiecentrum niet veel meer dan zestig deelnemers kon herbergen en het niet teveel mocht kosten (de quota, weet u wel).

Het was dus een bescheiden opzet, zonder pretentie iets 'officiëls' te zijn. Gewoon met een aantal mensen praten, zonder dat wat gezegd wordt in de pers komt en te groot gewicht krijgt. Niet stiekem, wel stil. Er hoefde ook niet perse iets uit te komen. En dus werd er ook geen stoere conclusie getrokken of een indruk-

wekkend perscommuniqué na afloop gegeven. Het doel was bereikt: met elkaar praten, naar elkaar luisteren.

Voetnoot 3: wel gesprek

Ik heb een deel van de zaterdag gemist. M'n dochter Pauline en haar man verhuisden en (heel lief) gaven mij de indruk dat ik niet gemist kon worden. Ik vond dat ik in Garderen wel gemist kon worden. Wat ik heb meegeemaakt was goed en mooi. Bijbelstudie van ds. Jouk Kruidhof over Psalm 19. Lezingen van Koert van Bekkum en George Harinck. En dan workshops met vrije, fraaie gedachtewisseling. Over pluriformiteit en eenheid, het beleven van de belijdenis, klassiek gereformeerd blijven, spiritualiteit en blinde vlekken, kennisoverdracht en groei in geloof. Ik kan mij voorstellen dat iemand denkt: daar had ik ook bij willen zijn! Dat had ik u gegund, maar de pretentie was gewoon niet zo breed of hoog.

Wat meer is, we gaan ermee aan het werk. Zonder dat er een nieuwe denktank is gecreëerd. Gewoon aan het werk, ieder op z'n plekje in de kerk. Sommige teksten zullen in de loop van de tijd wel gepubliceerd worden. Zodat u zien kan: er was niets geheimzinnigs aan. Het was gewoon goed dat op die plek en die datum kerkleden elkaar spraken. Het gehalte aan (niet: van) dominees was wel wat hoog. Het is dan ook goed dat zij mét elkaar spreken, juist als zij in hun blad of op hun website óver elkaars werk schrijven.

Voetnoot 4: geen gehak

Om met een voorbeeldje af te sluiten: deze of gene dominee staat bekend als evangelisch of charismatisch. Is hij daarmee niet meer gereformeerd? Een karikatuur ontstaat makkelijk en is moeilijk te doorbreken. In een ontmoeting als in Garderen sneuvelen karikaturen. Bevraag je elkaar: waarom zet jij je ideeën niet duidelijk in de gereformeerde traditie neer? Of waarom reageer jij niet als er reacties komen op wat je schreef? En waarom zet jij de zaak meteen op scherp alsof ik niet gereformeerd zou zijn? Het is goed dat we elkaar gesproken hebben. Tot een volgende ontmoeting. In de ruimte van de kerken van gereformeerde belijdenis.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

E.A. de Boer ■

OPNIEUW VERKRIJGBAAR: DOOPKAARTEN

met passende bijbelteksten
in luxe uitvoering

Verkrijgbaar bij:
Scholma Druk, Postbus 7, 9780 AA Bedum
tel. 050 3013636,
email: secretariaat@scholma.nl

Hervormden

Nederlands Dagblad. De krant voor christenen.

Er is een krant die het dagelijkse nieuws brengt vanuit een breed christelijk perspectief. Dat is het Nederlands Dagblad. Dus niet alleen voor leden van de Protestantse Kerk, christelijk-gereformeerden of Nederlands-gereformeerden, maar ook voor u. Kijk op www.nd.nl voor meer informatie of voor een proefabonnement, of bel gratis met 0800-222 3333.